

Kõigepealt tahaksin teha väikese ülevaate inimese – Jumala loodud olendi käsitlusele õigeusu traditsioonist lähtudes.

Koostamisel olen abivahenditena kasutanud Pühakirja, õigeusu talitusraamatut, metrop. Stefanuse loengut Perekonnast ja tema raamatut Pilguheit õigeusku.

Lugedes loomislugu näeme, et Jumal loob inimese, kahepoolase olendi – mehe ja naise – oma näo järele. See tähendab *vaba* tahtega olendi, milles seisnebki meie jumalanäolisus. Inimene on loodud olema osaduses Loojaga, armastavas olemises, tasakaalus. Kuid inimene katkestab osaduse läbi selle, et tõstab *oma* tahte esiplaanile. Sellega läheb ta vastuollu Looja tahtega, langedes isekuse lõksu. Naine ja mees märkasid ühtäkki, et nad on alasti. Segadusest ja hirmust aetuna põgenesid nad olemise viisist, millesse nad olid loodud. Nüüd said nad *nahksed rõivad* ehk maa algainetest koosneva ihu, milles nende edasine eksistents maa peal pidi kulgema. Nad avastavad end tagajärgede maailmas. Siin peab naine valuga sünnitama ja mees palehigis töötama.

Traditsiooniliselt on naine armastuse kandja ja jagaja, mehe osa on olla aktiivne tegutseja, olla loov, olla leiva lauale tooja. Sellised on traditsioonilised rollid, mis tulenevad naise ja mehe loomupärasest omadustest. Elu Maal rajaneb polaarsusel – mees ja naine, valgus ja pimedus, külm ja kuum jne. Ja nagu kõik poolused on ka naine ja mees oma *sügavaimas* ühtsuses *täiesti võrdsed*. Nii mees kui naine aitavad üksteisel saada *teadlikeks* omaenda tõelisusest. Eesmärgiks on leida *tasakaal* ja *sisemine ühtsus*. Ja samas jäävad naine ja mees omas elemendis selleks, kes nad on. Mees kui aktiivne, ehitav pool ja naine kui asjade olemust mõistev, intuiitvne pool. Kristus, olles kehastunud maailma kui *Jumal ja samas tõeline inimene* ühendas inimese kaks kutsumust – olla *kaaslooja* ja saada üheks. Neid mõlemaid kutsumusi teostab inimene – mees ja naine omal viisil.

See lühike sissejuhatus on mõistmaks naise ja mehe rolli, nende osa meie kristlikus kultuuris. Pole võimalik mõista naist lahus mehest ja vastupidi. Jumal ütleb loomisloos: „Olge viljakad ja täitke maa.” Seda ülesannet saavad naine ja mees täita ainult koos ja ainult lähtudes oma rollist.

Olles armastuse kandja ja jagaja on naine elu ilmale tooja. Mees lähtudes aktiivsuse printsibist on viljastaja. *Üheskoos ollakse Jumala kaasloojateks*. Üheskoos antakse elu uuele inimesele, kes saab täidetud Jumala hingusega, kandes Jumalikku surematut vaimu. Õigeusu õpetuse kohaselt saab inimene hingestatud kohe pärast viljastumist. Sellest lähtuvalt on elu looteas katkestamine võrdne mõrvaga. Laps kuulub Jumalale. Vanematena oleme vaid tema kasvatajad ja vastutajad. Nii emale-isale kui lapsele on Kirik juhatajaks, abiks, Isaks ja Emaks.

Naine ja mees saavad üheks ihuks läbi abielu salasuse ehk sakramendi. Pühas salasuses ühendatakse üheks kaks poolust, mis pattulangemise läbi on üksteisest lahutatud. Laulatuse palvetes loeme: "Meie Looja ja meie elu Ülesehitaja, siruta nüüd oma käsi omast pühast eluasemest ja ühenda oma teenijad, sest Sinu läbi ühendub naine mehega. Ühenda nad üksmeelseteks ja *kreoni* nad üheks abielupaariks."

Ja Pühakirjast loeme Markuse 10:6-9: „Loomise algusest on Jumal loonud inimesed meheks ja naiseks. Seepärast jätab inimene maha oma isa ja ema ja jääb kindlalt oma naise juurde. Ja need kaks on siis üks ihu.“

Siit nähtub, kui oluline on üheks saamine, mis kindlasti on abielu esmane eesmärk. Sageli kuuleme arvamust, et abielu eesmärgiks on saada järglasi. Lähtudes Jumala enda antud korraldusest „Täitke maa ja saagu teid palju“ võiks tõesti nii arvata. Kuid evangelisti suu läbi antakse selge juhised ühtsuseks ja lapsed on juba n.ö. Elu Õied. See on arm ja õnnistus, aga ka kohustus, mida paraku pole kõigile tunda antud. Püha Johannes Kuldsuu sõnastas 4.saj. 2 põhjust abieluks: „Et mees ja naine moodustaksid tervikliku inimese ning mees oleks rahul ühe naisega ja saaks järglasi.“ Võime öelda, et abieluline ühtsus ei saa teoks tänu lapsele, vaid vastupidi – tänu abielulisele ühtsusele saab teoks lapse saamine. Ema teeb läbi sama tee, mis Kristus – kannatuse tee, mis on lapse ilmale toomine. Ja abielu, mida pole lastega õnnistatud on samaväärne lastega õnnistatud abieluga, sest need kaks moodustavad samuti ühe ihu ja *saavad teostada eesmärgi kasvada üheks*.

Pühakirjast näeme, et tol ajal oli laste puudumine suureks õnnetuseks, mida peeti lausa Jumala karistuseks, needuseks. Laulik ütleb 127 psalmis: „Vaata, lapsed on pärand Isandalt, ihusugu on tasu Temalt.“ Ajaloost näeme, kuidas Jumal vastas palvetele ja andis lapseõnne tunda paljudele lasteta ja eakatele paaridele. Näitena Sakarias ja Elisabet, püha Eelkäija Johannese vanemad, kelle palvetele Jumal vastas. Äsjaloetud püha Markuse evangeeliumi lõigust kuulsime, et abielludes jätab inimene maha oma ema ja isa ja hoiab oma abikaasa poole. Samas ütleb Jumala käsk – austa oma ema ja isa, et su käsi hästi käiks ja sa elaksid kaua. Kas siin on olemas vastuolu? Kas maha jätmine on sama mis mitte austamine? Kui linnupojad suureks kasvavad lendavad nad pesast välja, et elada oma elu. Kui poeg tõrgub lendamast lükatakse ta pesast välja ja ta on sunnitud oma tiivad avama ja lendama. See on loomulik, et vanemad andes lastele elu lasevad nad vabaks. Vanematelt saadud õpetused, eeskujud ja kaasaegses keeles geneetiline pärand on see, mis jääb lastega isegi siis, kui vanemaid enam pole. Ja laste loomulik osa on olla tänulik, austada vanemaid neilt saadud pärandi tõttu.

Kristlik perekond on Kiriku õpetuse kohasel nagu üks väike kirik. Nagu kiriku ja koguduse pea on mees, nii on ka apostlite õpetuse kohaselt perekonna peaks mees.

See ei tähenda mingil juhul, et mehe perepeaks olemine annaks talle suuremad õigused. Siin on küsimus kahes erinevas teenimise viisis, kahes eri karismas. Püha Paulus ütleb: „Naine kuuletugu, nagu kirik kuuletub Kristusele ja mees armastagu, nagu Kristus armastab oma kirikut.” Püha Neitsi, Jumalasünnitaja kasutas oma vaba tahet positiivselt, vastates Jumala käskjalale jaatavalt, kui talle tehti teatavaks võimalus tuua ilmale Jumala Poeg. See õnnistav kuulekus andis inimsoole Päästja. Kiriku traditsioon põhineb Isade traditsioonil. Vaimuliku seisus on algselt vaimuliku isaduse tulemus. Naine saab olla emaks, abikaasaks, tütreks, kuid ta ei saa olla isaks. Emadus on isadusega samaväärne karisma, kuid see on *teine missioon*, *teine teenimise viis*. Seda vääriti mõistes jõuamegi olukorda, kus *mees* on teenimatult tõstnud end türanniks või vastupidi, *naine* on võtnud omale rolli, mida ta tegelikult kanda ei taha ega suuda.

Alles *abielu* salasuse kaudu saame tõeliselt mõistma mehe ja naise ühendust. Jumal Ise pühitseb kahe inimese liidu armastuse väes. Pühitsejaks on Kolmainuline Jumal – Isa, Poeg ja Püha Vaim, kes on omavahel armastavas suhtes.

Samad seaduspärasused kehtivad ka kloostris. Kirik õnnistab kahte elamise viisi – abielu ja kloostrielu. Kolmas olemise viis on üksiklus, tsölibaat, milles puudub osaduslik suhe ja seetõttu ei ole see õigeusukiriku õpetuse kohaselt soovitatav. See ei tähenda, et Kirik kuidagi mõjutab oma üksikut liiget. Kirik vaatab kõigi oma laste peale armastusega. Üksikule inimesele on osaduseks tema kogudus, mis koguneb püha armulaua salasuse ümber.

Nagu perekonnaski, nii on ka kloostrielanik, nunn või munk sõlminud Jumala palge ees lepingu osadussuhtele oma ligimesega. Elades vennaskonnas teostab mungaelu elaja armastuse käsku, teenides oma venda-õde ja palvetades kogu inimkonna eest. Me vajame kloostreid, kuna maailm ei ela kristlike seaduste järgi. Püha Johannes Kuldsuu on öelnud, et päeval, mil kogu maailm on kristlik ei vaja me enam kloostrielu. Niikaua aga teevad õed ja vennad oma tööd ja palvet kogu maailma eest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et igaüks selles seisundis, mis ta on, peab minema mööda seda kitsast teed, mis viib meid Jumalariiki. Nii munga tee, kui abielu tee viivad meid selleni. Need mõlemad teed on võrdsed.

Vaatleme nüüd Theotokose, pühima Jumalasünnitaja osa Jumala ja inimese ühendajana. Mitmed kristlikud konfessioonid ei räägi Maarjast ja tema osast kuigi palju. Ehk siis ainult nõnda palju, kui Jeesuse *sünnimisega* seoses on tavaks rääkida. Tõsi, Pühakiri kõneleb Maarjast vähe, jättes välja Maarja sünnimisega ja kasvamisega seotud sündmused, samuti elu teise poole, pärast Jeesuse taevaminemist. Ühe peamise allikana nende sündmuste kirjeldamisel on püha Jaakobuse apokrüüfiline evangeelium, lisaks mitmed teised pärimuslikud allikad.

Paljude kristlaste hulgas esineb muret, et Neitsi Maarja austamine kuidagi kahjustab või vähendab Kristuse tähtsust. Kristus ja Jumalaema ei konkureeri omavahel, vaid Jumalaema tegutseb *koos pojaga* inimeste ja maailma päästmiseks. Jumalaema, kui inimkonna Ema on tihedalt seotud Kristuse päästetööga. Seetõttu on õigeusu traditsioonile võõras selline mõiste nagu marioloogia või Maarja kultus. Need nagu eristaksid Maarjat tema pojast Kristusest.

Õigeusu Kiriku Maarja austamise kohta on sageli väidetud, et see on pärit Ida paganlikest emajumalanna müütidest. See on tingitud sellest, et tuntakse vähe või üldse mitte Neitsi Maarjaga seotud pühadust Kiriku traditsioonis või patristilises mõtlemises. Pühade Isade teoloogias lisatakse Jumalaema alati Jumala lunastustöösse inimkonna päästmiseks patu orjusest.

Kiriku õpetaja, püha Nikolaos Kabasilas XIV sajandist kirjutab: "Kristuse lihakssaamine ei olnud ainult Isa, Tema väe ja vaimu tegevus, vaid ka Jumalasünnitaja vaba tahte ja usu väljendus. Ilma puhta Neitsi kaastööta oleks Jumala päästeplaan olnud sama ebatõenäoline, kui ilma jumalike hüpostaaside (Kolmainuse) kaastoimeta."

Kirik ütleb Maarja kohta "kõige elava ema", "Uue elu ema" ja "teine Eeva".

Mitmeid teisigi nimetusi on talle Kiriku hümnoloogias antud, nagu Abielutundmatu Neitsi, Viljakandev Mägi, Karp mis Jumaliku Pärlit kasvatas ja mitmeid teisi.

Esiema Eeva sõnakuulmatus Jumala suhtes ei toonud kaasa mitte ainult surelikkust tema järeltulijatele, vaid temast sai "kaduva inimkonna ema". Tema tütrest Maarjast tuli usu, kuulekuse ja alandlikkuse tõttu läbi Püha Vaimu "elu ema". Ta pakkus Aadama lastele süüa "elupuust", et need elaksid igavesti.

Püha Justinus Usutunnistaja on öelnud: "Jumala Poeg sai Neitsi kaudu inimeseks, et mao poolt õhutatud sõnakuulmatus saaks kaotatud samal viisil, kui see oli tekkinud."

Püha Ireneus on öelnud, et „nii nagu Eeva, olles Aadama naine oli neitsi ja sõnakuulmatuse kaudu sai iseenda ja kogu inimkonna surma põhjustajaks, nii ka Maarja kihlatud neitsina, saavutas *kuulekuse* kaudu *nii enda*, kui kogu inimkonna pääsemise."

Püha Ambrosius nimetab Eevat *inimkonna emaks*, kuid Maarjat *pääsemise emaks*.

Õigeusu kirikuelu ei kujuta ette ilma Jumalaemast hoovava emaliku soojuseta. Tema kaudu saab võimalikuks kohtumine ja osadus Kristusega. Pühakujudel ehk ikoonidel näeme Maarjat hoidmas inimesoo Päästjat hellalt süles. Nõndasamuti hoiab tema ka meid, kui oma lapsi, olles pühakute seas esimene ja enim austatav. Emade seas esimene, kõigepüham Neitsi, Jumalasünnitaja, Olgu sinu pühad eestpalved alati meiega! Aamen.